

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2025, Cilt:14, Sayı:1, 325-352

doi: 10.28956/gbd.1660223

Gendarmerie and Coast Guard Academy

Institute of Security Sciences

Journal of Security Sciences, May 2025, Volume:14, Issue:1, 325-352

doi: 10.28956/gbd.1660223

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Müzahir Şarkılarda Radikal Sol Terör Örgütleri Retoriği

Rhetoric of Radical Left-Wing Terrorist Organisations in Musical Songs

Yazar(lar) / Writer(s)

Begüm ÇARDAK, Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi,

begumcrdk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1847-3477

Gülhan ÖZ, Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, gulhanozacik@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-0686-1827

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 18.03.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 30.05.2025

Atıf Bilgisi / Citation:

Çardak B. ve Öz G., (2025). Müzahir Şarkılarda Radikal Sol Terör Örgütleri Retoriği, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 14(1), ss 325-352. doi: 10.28956/gbd.1660223

MÜZAHİR ŞARKILARDA RADİKAL SOL TERÖR ÖRGÜTLERİ RETORİĞİ

Öz

Sol ideolojinin ve söylemlerin farklılaşması ile çeşitlenmesi sadece legal alanda değil; illegal noktada da etkiler doğurmaktadır. Özellikle terör örgütleri ve onların sözde legal yapılanmaları bu hususta oldukça dikkat çekmektedir. Günümüzde terör örgütlerinin illegal yapılanmalarının yanında sözde legal görünüm adı altında pek çok oluşum bulunmaktadır. İdeolojik motivasyon kaynaklarına göre farklılık göstermekle beraber özellikle sol ideoloji tabanlı radikal terör örgütlerinin müzahir oluşumlara sıklıkla arka planda destek verdiği ve bu yapıların da terör örgütüne çeşitli şekillerde destek verdiği, propagandasını yaptığı bilinmektedir. Bu kapsamda sözde çeşitli kültür sanat faaliyetleri adı altında terör örgütlerinin retorığının yapıldığı örneklerle rastlanılmaktadır. Çalışmada temel vurgu radikal sol örgütlerin özellikle gençleri manipüle etmek ve örgüt propagandası yapmak için kullandığı şiir, şarkı ve sözde marşların söylem analizi metodu ile ortaya konulmasıdır. Her ne kadar Türkiye'deki radikal sol terör örgütleri güvenlik güçlerinin operasyonları ile bitme noktasına getirilse de legal görünümlü illegal yapılar vasıtasıyla örgütler yok olmadıklarına yönelik propaganda yapmaya devam etmeye, özellikle çeşitli kültür merkezleri ve konserler adı altında örgüt propagandasını canlı tutmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda şarkı ve marşlar, söylem analizi yöntemi ile incelenmiş; şarkı ve marşların yüzey ve derin yapıda oluşturduğu farklı çağrışımsal özellikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Radikal Sol, Terörizm, Terör, Söylem Analizi

RHETORIC OF RADICAL LEFT-WING TERRORIST ORGANISATIONS IN MUSICAL SONGS

Abstract

The differentiation and diversification of leftist ideology and discourses have effects not only in the legal field but also in the illegal one. Especially terrorist organisations and their so-called legal structures draw attention in this regard. Today, in addition to the illegal structures of terrorist organisations, there are many affiliations under the name of so-called legal appearance. Although it differs according to the sources of ideological motivation, it is known that especially radical terrorist organisations based on leftist ideology often provide support to the terrorist organisations in the background and that these structures support and propagandise the terrorist organisation in various ways. In this context, there are examples where the rhetoric of terrorist organisations is made under the name of various so-called cultural and artistic activities. The main emphasis of this study is to reveal the poems, songs and so-called anthems used by radical leftist organisations to manipulate young people and to make propaganda for the organisation through discourse analysis method. Although radical leftist terrorist organisations in Turkey have been brought to an end with the operations of the security forces, the organisations continue to propagandise that they are not extinct through illegal structures with a legal appearance and try to keep the propaganda of the organisation alive, especially under the name of various cultural centres and concerts. In this context, songs and anthems were analysed by discourse analysis method and their different connotative features created in surface and deep structure were determined.

Keywords: Radical Left, Terrorism, Terror, Discourse Analysis.

GİRİŞ

Dünyada sol ideolojiler, diğer ideolojik yaklaşımlarla karşılaştırıldığında detaylandırılması en karmaşık olan doktrinel akımlardan biridir. Sol ideolojiler tek bir noktadan hareketle açıklanamamakla birlikte eylem ve düşünce çerçevesinde çeşitliliği oldukça fazla olan bir alandır. Özü itibarıyla çeşitli fraksiyonların ortaya çıkmasının neredeyse olmazsa olmaz olduğu sol ideolojilerde, âdeta fikri tartışmalar birbirlerinin üzerine eklenerek sol külliyat çeşitlenmiştir (Gültekinil, 2021, ss. 13-15). Eşitlikçi ve sömürsüz olarak tanımladıkları bir toplumsal yaşam metaforu sunan sol doktrinler, toplumsal yaşamı adaletsiz ve çıkar çatışmalarına çeviren sistemlere, mevcut rejimlere başkaldırarak toplumu yeniden dizayn etmeyi amaçlamaktadırlar (Giddens, 2009, s. 55).

Radikal sol doktrinler mevcut devlet ve toplumsal düzenden ideolojik yönelimlerine bağlı olarak uzaklaşmayı hedeflerler. Dolayısıyla ‘tüm kötülüğün kökü’ olarak nitelendirdikleri kapitalizmi, komünist veya sosyalist bir sistemle ya da ‘hükümdarları olmayan’ anarşist bir toplumla değiştirmeyi daimî bir hedeftir. Radikal sol doktrinlere göre kapitalizmin hâkim olduğu toplumlarda piyasa temelli mülkiyet sistemi ile hukukun üstünlüğüyle yönetilen demokratik devletin ayrılmaz birliği bir bütün oluşturur. Bu birlik de toplumsal yaşamda sömürü ve baskı ilişkilerini pekiştirmektedir. Bu bağlamda en temelde kapitalizm, tüm insanlar için özgürlük ve eşitliğe dayanan bir toplum fikriyle bağdaşmamaktadır. Radikal sol doktrine göre ideal toplum yapısını yaratabilmek ve kapitalizmin üstesinden siyasi reformlarla gelmek mümkün değildir. Değişim ancak mevcut devleti ve toplumsal düzeni devirerek gerçekleşecektir. Prensip olarak da bu hedefe ulaşmak için şiddet kullanmak zorunlu olarak görülür (Avcı, 2019, s. 143; Kurum ve Çardak, 2022).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sol ideoloji muhalif gruplar ve terör örgütleri için ideolojik bir zemin oluşturmuştur. Sol ideolojik temelli ortaya çıkan terör örgütleri Marx ve Lenin’in teorilerini, anarşist prensiplerini, Troçki veya Mao’nun fikirlerini kendilerine adapte etmişlerdir. Bu dönemde Marksist-Leninist ideolojiler, uluslararası kapitalist sınıf tarafından sömürüldüğü ve uluslararası proletaryanın bir parçası olduğu kabul edilen bölgelerdeki hareketlerin yanında ulusal kurtuluş hareketlerinin de bir unsuru olarak kullanılmıştır (Martin, 2003, s. 139).

Her ne kadar Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında komünist ve sosyalist sistemlerin yıkılmasıyla sol ideoloji o dönemdeki gücünü kaybetmiş

olsa da kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlikler ile günümüzde temel insan haklarını yasaklayan baskı ve otoriter rejimlerin olması; Marksizmin değişik şekillerde tekrar ortaya çıkmasına ortam sağlamakta, muhalif gruplar için temel oluşturabilecek bir yaklaşım geliştirmelerine ön ayak olmaya devam etmektedir (Lutz ve Lutz, 2008, ss. 158-159). Soğuk Savaş sonrasında Marksist/Leninist sol ideolojik doktrinlerden uzaklaşılmasına rağmen “*belirli konulara odaklı aktivist*” (*single-issue activists*) hareketler sol içerikli olmuştur. Radikal çevrecilerden, anarşistlerden ve küreselleşme karşıtı gruplardan oluşan bu gevşek bir konfederasyon şeklinde örgütlenen hareketler, yakın geçmişin daha geleneksel sosyalist ve komünist gruplarından çok farklı şekillerde kendi düşmanlarına karşı şiddet eylemleri gerçekleştirmeye yönelmişlerdir (Branan, 2006, s. 62).

Günümüzde özellikle aşırıcılar olarak tanımlanan gruplar geçmişteki radikal sol teröristler gibi dönem dönem eylem ve faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu hareketlerin hedefleri, geçmiş dönemdekilerin hedeflerinden farklı olarak Dünya Ticaret Merkezi (WTO) toplantıları gibi küresel etki yaratan hedefler olmaktadır. Ayrıca karizmatik lider ve hiyerarşik yapılanmaya sahip geçmiş sol gruplardan farklı olarak yeni hareketler, bağımsız ve herhangi bir liderliğe (*leaderless resistance*) ihtiyaç duymadan çeşitli konu başlıklarında hareket edebilmektedirler (Branan, 2006, s. 62). Nitekim çevrenin ve hayvan haklarının korunmasıyla ilgili de faaliyetleri fırsat alanı olarak görüp eyleme geçen radikal sol hareketler bulunmaktadır. Arka planda klasik sol ideoloji ve söylemler yerine günün sorun sahaları sol külliyat ile birleştirilir. Özellikle ekolojik gruplar genellikle çevre ve doğal yaşam alanlarının kirlenmesi ve tahrip edilmesini genellikle kapitalizm ile ilişkilendirmektedirler (Brannan 2006, s. 62; Lutz ve Lutz, 2008, s. 138). Sonuç itibarıyla günümüzde radikal sol hareketler; gündemdeki konuları kendi görüşleri içerisinde çerçevelendirerek, dönem içerisinde ses getiren konulara ilişkin söylemler geliştirerek ve bu kapsamda eylemlere yönelerek mevcut sistemi hedef almaktadırlar.

Sol ideolojinin ve söylemlerin farklılaşması ve çeşitlenmesi sadece legal alanda değil; illegal noktada da etkiler doğurmaktadır. Özellikle terör örgütleri ve onların sözde legal yapılanmaları bu hususta oldukça dikkat çekmektedir. Nitekim günümüzde terör örgütlerinin illegal yapılanmalarının yanında sözde legal görünüm adı altında pek çok oluşum bulunmaktadır. İdeolojik motivasyon kaynaklarına göre farklılık göstermekle beraber özellikle sol ideoloji tabanlı radikal terör örgütlerinin müzahir oluşumlara sıklıkla arka planda katkı sunduğu ve bu yapıların da terör örgütüne çeşitli şekillerde destek verdiği,

propagandasını yaptığı bilinmektedir. Bu kapsamda sözde çeşitli kültür sanat faaliyetleri adı altında terör örgütlerinin retoriğinin yapıldığı örneklerle rastlanılmaktadır. Özellikle Türkiye’de sol ideolojiyi topluma aktarmak maksadıyla basılı yayınlarda büyük artış yaşanmıştır. Yön dergisi, Ant dergisi, Dönüşüm gazetesi, Ezilenler dergisi, Türk Solu dergisi, Aydınlık Sosyalist dergisi, Kurtuluş, Proleter Devrimci, Aydınlık gibi radikal sol yaklaşımları benimseyen yayınlar çıkarılmıştır. Yapılan yayınlarda ağırlıklı olarak çağdaşlaşmanın nasıl ortaya çıktığı, az gelişmiş devletlerin problemleri, feodalizm ve emperyalizm tartışmaları, batı ve Asya tipi üretim tarzları üzerine analizler, bağımsızlık, toprak reformu, yabancı sermaye, sosyal ve ekonomik adalet, sanayileşme, kalkınma modelleri ve Türkiye’nin bu konular ile alakalı durumu vb. pek çok konu ele alınmıştır (Kaçmazoğlu, 1995, s.35; Keskiner, 2022, ss. 95-98). Bunun yanı sıra radikal sol gruplar basın/yayın ve medya stratejisine de önem vermiştir. Yurt içi ve yurt dışında pek çok yayın organı vasıtasıyla propaganda faaliyetlerini günümüzde dahi sürdürmektedirler. Almanya, İsveç, Belçika, Fransa gibi ülkelerde legal pek çok kuruluş vasıtasıyla düzenli veya süreli yayınlar yapmaktadırlar (Yükseköğretim Kurulu Konferansı, 1985, s. 95). Tüm bunların yanı sıra radikal sol örgütlerin 1960-1980 arası aktif olduğu dönemin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin yıkılmasıyla gücünü kaybetmesi ile beraber radikal sol terör örgütleri varlıklarını devam ettirebilmek için daha fazla kültürel ve sanatsal faaliyetlere yönelmişlerdir.

Bu bağlamda çalışmada temel amaç radikal sol oluşumların özellikle gençleri manipüle etmek ve örgüt propagandası yapmak için kullandığı şiir, şarkı ve sözde marşların söylem analizi metodu ile ortaya konulmasıdır. Her ne kadar Türkiye’deki radikal sol terör örgütleri güvenlik güçlerinin operasyonları ile bitme noktasına getirilse de legal görünümlü illegal yapılar vasıtasıyla örgütler yok olmadıklarına yönelik propaganda yapmaya devam etmeye, özellikle çeşitli kültür merkezleri ve konserler adı altında örgüt propagandasını canlı tutmaya çalışmaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda propaganda malzemesi hâline getirildiği düşünülen ve kültür araçlarından biri olan şarkı ve sözde marşların ideoloji aşılama, görüşlerini yayma, sempatizan toplama gibi konularda nasıl istismar edildiğini söylem analizi yöntemi ile incelenmesi ve seçilen şarkı ve sözde marşların yüzey ve derin yapıda oluşturduğu farklı çağrışımsal özellikleri ortaya konulmak istenmiştir.

2. TÜRKİYE'DE RADİKAL SOL TERÖR ÖRGÜTLERİNİN GEÇMİŞİ

Sol ideolojik akımların Türkiye’de fikri temellerinin atılması yeni bir olgu değildir ve geçmişi 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar uzanmaktadır. 19. yüzyılda Avrupa’da sol fikirler hızlı bir şekilde yayılsa da Osmanlı aydınları arasında o dönemin politik ve toplumsal koşulları içerisinde yer edinmemiştir. Çağdaş sol fikirler kendilerine o dönem içerisinde ancak Osmanlı’nın son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde tam anlamıyla yer bulmaya başlamıştır (Tunçay, 2009, s. 30). 1955-1975 arası dönemde Vietnam Savaşı ve Küba Devrimi dünyada olduğu gibi Türkiye’de de itici güç oluşturmuştur. Dolayısıyla ancak sol ideolojilerin Türkiye’de örgütlü ve aktif bir şekilde faaliyet yürütmeleri ve bugünkü hâlini almaları ise 1960’lı yıllara tekabül etmektedir (Şen, 2021, s.83).

1961 Anayasası’nın getirdiği hürriyetler, demokratik örgütlenmelerin yanı sıra yasal zeminde yer alan örgütlenmelere sızma imkânı bulan çeşitli aşırı gruplar tarafından istismar edilerek kanun dışı toplumsal olaylar ve anarşik eylemlerde artış yaşanmasına neden olmuştur (Deniş, 2020, s. 219; Ulus, 2016, s. 13). Aynı zamanda o dönemde dünyanın genelinde sol ideolojik düşünce büyük kitlelere ulaşmış, özellikle yabancı yazarların eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle geniş bir insan grubu tarafından bu düşüncelere ulaşma imkânı doğmuştur. Marx, Lenin, Mao, Tito, Che Guevera gibi sol ideolojiyi savunan kişilerin eserleri Türkçeye çevrilmiş; anarşizm, sosyalizm ve komünizm konularını içeren kitaplar yayımlanmaya başlamıştır (Beyaz Kitap, 1973, s. 19). Özellikle Latin Amerika’da, Avrupa’da, Amerika’da ve Filistin’de sol ideolojiden beslenen terör örgütleri ortaya çıkmış ve şiddet eylemleri yürütmüşlerdir. Bu durum etkisini Türkiye’de de göstermiş; bir taraftan özgürleşme, demokratikleşme ve sendikalaşma faaliyetleri talep edilen hakların karşılanmasını tesis ederken diğer taraftan yasa dışı radikal sol uzantılar sızma faaliyetlerini genişleterek topluma karışmıştır (Başbakanlık, 1982, s. 18; Şen, 2021, s. 85). Bu bağlamda 1960’lı yılların Türkiye’sinde toplumun pek çok kesimine ait sendika, dernek, grup yapılanmalarında artış yaşanmış, özellikle 1968 yılı sol ve sağ siyasal partileri ile oluşumların birbirlerine yönelik şiddet içeren saldırıları öğrenci eylemlerinin başlangıç yılı olmuştur (Kongar, 2006, s. 167). 1971’e doğru şiddet olayları hem yoğunlaşmaya hem de kapsam olarak genişlemeye başlamış, özellikle radikal sol oluşumlar şiddet ve terörist saldırılara başvurmuştur (Şen, 2021, s. 85). 12 Eylül 1980 müdahalesinden sonra ise ülkede uygulanan sıkıyönetim, radikal sol örgütlerin hareketlerini büyük ölçüde azaltmıştır. Türkiye’de 1990’lı yıllardan itibaren tekrar artış

gösteren radikal sol terör örgütleri ile mücadele hâlihazırda devam etmektedir (Şen, 2021, ss. 86-87).

Radikal sol terör örgütlerinin ana gündemi altı temel başlık altında sıralanabilir. İlk olarak bu örgütlere göre Türkiye’de işçi ve çalışanların sosyal hakları bulunmamaktadır. Azınlıkta olduğu düşünülen kimi zümreler ve gruplar refah içerisindeyken toplumun çoğunluğunu oluşturan gruplar ise örgütlerin iddiasına göre ezilmektedir. Ülke içerisindeki gelir ve adalet dağılımında sözde adaletsizlik olduğunu iddia etmektedirler. Radikal sol terör örgütlerine göre Türkiye’de eşit şartlarda iş ve eğitim imkânı sağlanamamaktadır. Son olarak ise sol örgütler Türkiye’nin emperyal güçler tarafından baskılandığı, tam bağımsızlığa sahip olmadığı iddiasıyla hareket etmekte ve iddia ettikleri bu savları değiştirebilmek maksadıyla mücadele ettiklerini dile getirmektedirler (Yükseköğretim Kurulu Konferansı, 1985, s. 55).

Türkiye jeopolitik olarak son derece hassas ve önemli bir konumda yer almaktadır. Bu sebeple bu topraklar her zaman tehdit ve risk altında olmuş, dönem dönem çeşitli terör örgütlerinin hedefi hâline gelmiştir. Türkiye’nin sınırlarının dışında var olan terör örgütlerinin yanı sıra ülke içerisinde de çeşitli siyasi emeller doğrultusunda eylemler gerçekleştiren terör örgütleri bulunmaktadır. Sosyalist ve komünist doktrinlerden beslenen, alan yazında aşırı sol, radikal sol olarak da tanımlanan örgütlerin temel amaçları Türkiye’de anayasal düzeni yıkmaktır (Tuncel ve Acar, 2021, s.164).

Türkiye’de ortaya çıkan radikal sol terör örgütleri, Marksist, Leninist ve Maoist ideolojiler ve bu ideolojilerin devrimci mücadele anlayışı ile hareket ederek sosyal, ekonomik ve politik meselelerin yeniden ele alınması ve değiştirilmesini hedeflemektedirler. Ancak bu değişimi millî egemenliği göz ardı edecek şekilde silah zoruyla gerçekleştirmeyi amaçlamaktadırlar (Şen, 2017, s. 120). Bu bağlamda mevcut siyasi yönetime ilişkin söylemlerini ve eleştirilerini ‘parlamento dışı muhalefet’ sloganıyla şiddet kullanma şeklinde temellendirmişlerdir (Beyaz Kitap, 1973, ss. 16-17). Çin Komünist partisi lideri Mao’nun özellikle Soğuk Savaş Dönemi’nde dünya güçlerine ilişkin görüşleri, bürokratik parti modeline yönelttiği eleştiriler, gençliğe özel önem vermesi, halk savaşı stratejisini ön plana çıkarması, kırlarda örgütlenip şehirlerin kuşatılması savı dünyada olduğu gibi Türkiye’de de pek çok radikal sol örgüt üzerinde çarpıcı bir etki yaratmıştır (Güngören, 2020, s. 76). Bu kapsamda 1970’in sonlarından Mayıs 1972’ye kadar Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının terör eylemleri gerçekleştirdiği THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu), 1970-1972

arası Mahir Çayan ve beraberindekilerinin faaliyet gösterdiği THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi), 1972-1973'e kadar İbrahim Kaypakkaya'nın başını çektiği TKP/ML (Türkiye Komünist Partisi/ Marksist Leninist) Türkiye'de 70'li ve 80'li yıllara damgasını vuran terör örgütleri olmuştur (Ergişi, 2014, s. 76). 80'lerden sonra 12 Eylül müdahalesi ile radikal sol terör örgütleri güç kaybetse de yok olmamıştır. Günümüzde ülke içerisinde aktif eylemlerde bulunmaya devam etmektedirler.

Türkiye'de ortaya çıkmış radikal sol terör örgütlerinin büyük çoğunluğu, 'Halk Savaşı Stratejisini' benimsemiş ve Türkiye'de ortaya koydukları millî demokratik devrim ilkelerine göre devrimci bir harekete kalkışma çabası içinde olmuşlardır. Sömürgecilik ve feodalitenin Türkiye'de kısmen etkili olduğunu iddia ederek, işçi ve köylünün merkez güç olarak kırlardan şehirlere doğru gelişecek olan halk savaşı yoluyla devrimi gerçekleştireceğini düşünmüşlerdir (Çiçek, 2008, s. 2).

3. TÜRKİYE'DE RADİKAL SOL BAĞLAMINDA LEGAL GÖRÜNÜMLÜ İLLEGAL YAPILAR VE KULLANDIKLARI YÖNTEMLER

Türkiye'nin terör örgütleriyle mücadelesi oldukça eski ve kapsamlıdır. Karşılıklı etkileşimleri olan terörizmle mücadelede devlet kadar terör örgütleri de taktik ve stratejilerini zamanla değiştirmekte, her yeni duruma kısa süre içerisinde adapte olmaya çalışmaktadırlar. Her ne kadar illegal olsalar da sosyal bir yapı ve organizasyon içerisinde yer alan terör örgütleri, etraflarında yaşanan çeşitli değişimlere uzak durmamaktadırlar. Kendisine etki edebilecek her türlü kaynağı, risk ve tehdit durumunu değerlendirmek mecburiyetinde olan örgütler için ayakta kalabilmenin yegâne yolu analiz yapabilme ve yeni koşullara adapte olma durumudur. Bir başka ifade ile terör örgütleri varlıklarını sürdürebilmek için çevrelerinde gerçekleşen değişime ayak uydurmak ve kendilerini ortaya çıkan her koşula göre geliştirmek zorundadırlar (Demir, 2008, s. 58).

Örgütler kamuoyunda farkındalık yaratmak, örgütün devamlılığını sağlamak ve örgütün ideolojisine sempatican kazandırabilmek amacıyla belirli kitleleri hedef alırlar. Mevcut potansiyel ve etki etme gücü bağlamında örgütler açısından kimi gruplar daha fazla hedef alınmaktadır (Yükseköğretim Kurulu Konferansı, 1985, s. 32). Bu bağlamda örgütün hücre yapısını oluşturabilecekleri pek çok grubu hedef olarak seçmekte ama özellikle işçi, köylü ve öğrencilere ana hedef listelerinde yer vermektedirler (Kıyıcı, 2018, s. 321).

Radikal sol terör örgütleri hedef aldıkları kitleleri etkilemek ve örgüte önce sempatisan sonrasında da eleman temin edebilmek maksadıyla çeşitli sendika, dernek, dergi, gazete, kültür sanat etkinlikleri gibi araçları da etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu araçlar görünürde yasal nitelikli olmakla birlikte esasen örgütün amaç ve stratejilerini gerçekleştirmesine ve eleman teminine hizmet etmektedir. Özellikle çeşitli meslek grupları veya çeşitli statüdeki kişilerin federasyon veya konfederasyon şeklinde örgütlenmesini sağlayarak mevcut siyasal yönetimi istismar etmeyi hedeflemektedir (Yükseköğretim Kurulu Konferansı, 1985, ss. 79-81). Dahası radikal sol örgütler sivil toplum örgütlerini aktif bir şekilde istismar alanına çevirme gayreti içerisindeyler. Sivil toplum anlayışının ortaya çıkardığı düşünsel etki alanını kendilerine araç olarak kullanmakta, sivil toplum tasarımı oluşumlar adı altında terör örgütü propagandası gerçekleştirmektedirler (İç Güvenlik Stratejileri, 2020, s. 26).

Radikal sol terör örgütlerinin hedeflediği kitleleri etkilemek maksatlı kullandığı metotlardan bir tanesi de örgütün ideolojik ajitasyonunu yapan kültür ve sanat faaliyetleridir. Radikal sol terör örgütleri bu faaliyet alanlarını âdeta bir silah gibi kullanmakta ve kitleleri etki altına almaya çalışmaktadır. Bu alanı terör örgütünün devamlılığı için kullanan radikal sol terör örgütleri bir döngü içerisinde faaliyetlerini yürütmektedirler. Çeşitli kültür sanat aktiviteleri ile kurslar açarak, konserler düzenleyerek örgüte finansal destek sağlamanın yanı sıra günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber özellikle sosyal medya kanalları vasıtasıyla sözde bu legal aktivitelerin tanıtımı yapılmakta ama aynı zamanda toplumun duygu ve düşüncelerini istismar edecek alanlar oluşturmaktadır. Legal yapı faaliyetleri ile örgüte eleman temin etmeyi başaran radikal sol terör örgütleri, temel siyasal amaçlarına bu noktadan sonra kademe kademe ulaşmayı hedeflemektedirler (İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2020, s. 15, 22).

Radikal sol terör örgütleri hedeflediği kitleleri etkilemek ve örgüt safına çekmek için Türkiye'nin gündeminde yer alan konuları da oldukça etkili bir şekilde provoke etmeye çalışmaktadırlar. Öncelikli olarak gençler, belirli gruplar, işçiler gibi kitlelere etki etmek için göç, sosyal hareketlilik, gecekondulaşma, çarpık kentleşme, eğitim imkânları, istihdam koşulları gibi durumlar terör örgütleri tarafından istismar edilmektedir (Güngör, 2010, s. 89).

4. METODOLOJİ

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren radikal sol örgütlerin propaganda malzemesi hâline getirdiği ve kullandığı kültür araçlarından biri olan şarkı ve

sözde marşların vasıtasıyla ideoloji aşılama, görüşlerini yayma, sempatizan toplama ve terör örgütüne eleman temin etme gibi amaçlarını nasıl kullandıkları irdelenmiştir. Bu kapsamda şarkı ve marşlar, söylem analizi yöntemi ile incelenerek yüzey ve derin yapıda oluşturduğu farklı çağrışımsal özellikleri tespit edilmiştir.

Bilindiği gibi söylem analizi, sosyal bilimlerde 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başlanmış nitel bir araştırma yöntemidir. Uygulamalı dilbilimin alt başlıklarından biri olan söylem analizi, disiplinler arası bir çalışma alanı olarak öne çıkmaktadır.

Sosyal bilimler içinde özgün araştırma yöntemleriyle diğer alanlardan ayrılan dil çalışmaları 20. yüzyılda dil bilimin bağımsız bir bilim alanı olarak ortaya çıkmasıyla metodolojik olarak diğer sosyal bilim alanlarıyla ilişkilerini sıklaştırmıştır. Dilbilim, geleneksel dil çalışmalarından farklı olarak disiplinler arası bir çalışma modeliyle dile farklı açılardan yaklaşmaktadır. Dile bağımsız bir öge olarak değil; insanın ve insanı temel alan bütün branşların bir parçası olarak yaklaşan bu bakış açısı, toplum ve dil ilişkisinin vurgusunu yapmaktadır. Dilbilimin dönüm noktası sayılabilecek araştırmacı Ferdinand de Saussure; dili toplum (dil) ve birey (söz) olarak ayırarak dilin toplumla ilişkisinin altını çizmiştir. Bu doğrultuda açıklamak gerekirse toplumsal dilbilim, “*dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle bu iki tür olgu arasındaki eşdeğişirliği inceleyen karma dal*” şeklinde açıklanmaktadır (Vardar, 2007, s. 196)

Dil-insan-toplum arasında gerçekleşen doğrudan ve sürekli ilişkide, bu üç unsurun sonsuz bir döngüyle birbirini etkilemesi söz konusudur. İnsanın evrimsel süreçte çevreden etkilenmesi klasik evrim teorisinin (Darvinizm) temel odak noktasını oluştururken yeni nesil evrimciler tek taraflı değil karşılıklı etkileşim ve değişimi savunmaktadır. Niş inşası adı verilen bu yeni teoriye göre, etki-tepkiye dayalı değişim tek taraflı olarak değil; her iki taraf için de gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda sürekli olarak değişen ve gelişen dünyada toplum da dil de değişim ve uyum göstererek hayatta kalmaya devam etmektedir (Bickerton, 2012, ss. 107-108).

Toplumsal yapı içindeki farklı kimlikler farklı sosyolektler üretmektedir. Meslek, statü, cinsiyet, yaş, coğrafya, etnik köken gibi faktörlere göre kullanılan diller farklılaşabilmektedir: jargon, argo, bebek dili, ağızlar, ölçünlü dil vb. Bu kimlikler tarafından üretilen bir dilin incelenmesi yapılırken öncelikle ait olduğu

toplumsal yapının kültürel, politik, tarihsel arka planlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Sosyal bilimlerin nitel araştırma yöntemlerinden biri olan söylem analizi, bu tür çalışmalar için en sık kullanılan yöntemlerindendir.

Söylem analizinin temelleri; yapısalcılık, post-yapısalcılık, post-modernizm ve hermeneutik üzerine inşa edilmiştir. Bu düşünce akımlarının karması sonucunda söylem analizi, sosyal bir ortamda doğan söylemin ait olduğu toplumun dile yüklediği anlama odaklanmaktadır. Yani klasik dil çalışmalarında kullanılan gramatikal analiz değil, dilin sosyokültürel bağlam içindeki kullanımının analizini yapmaktadır (Atay, 2007). Sözen (1999, s. 20), “... söylem, basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir ancak burada dilin kullanımına ilişkin vurgu, dilbilimin geleneksel öğeleri ile (cümle, paragraf, metin vs.) ile sınırlı olmadığına yöneliktir. Söylem; bu öğeler ile olduğu kadar sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik alanlar gibi sosyal hayatın diğer yönleriyle ilişkilidir.” diyerek dili ve kullanıcısı olan insanı toplumsal hayatın bütün girdileri ile ele alarak incelemenin önemli olduğu vurgusunu yapar. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada radikal sol grupların dil kullanımı incelenirken; grubun motivasyon kaynakları, tarihi perspektifi, grup üyeleri tarafından benimsenmiş özel dil kullanımları analiz edilecektir.

Söylem analizi, geniş bir inceleme yöntemi olup kendi içinde farklı araştırmacılar tarafından geliştirilerek zaman içinde yeni modellere sahip olmuştur. Bu modeller Foucaultcu Söylem Analizi (1972), Eleştirel Söylem Analizi (Wodak, 1999; van Dijk, 2001), Van Dijkci Söylem Analizi (van Dijk, 2001), Parker’ın Söylem Analizi (Parker, 1992), Blanche ve Durrheim’in Üç Boyutlu Söylem Analizi (Durrheim, 1997), Gee’nin Söylem Analizi (Gee, 2005) vb. şeklinde sıralanabilir.

Bu çalışmada, yapısalcı Saussure’den post-yapısalcı Foucault, van Dijk gibi isimlere kadar 19. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelişen yöntemler arasından ‘Eleştirel Söylem Analizi’ tercih edilmiştir. Radikal sol gruplar ve tarihî arka planları, grup oluşturma motivasyonları, grubun kültürel öğeleri kullanarak yaptığı propaganda faaliyetleri gibi faktörler nedeniyle metinlerin incelenmesi için eleştirel söylem analizinin en uygun yöntem olduğunu düşündürmektedir. van Dijk (2001, s. 352) ideoloji, güç, egemenlik, hegemonya, sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk, ayrımcılık, çıkar gibi unsurların bağlam içinde oluşturulan söylemin çözümlemesinde doğrudan etken olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda bütün bu unsurların bir grup oluşturma, gruba

ait olma, genelden ayrılma motivasyonlarını beslemesi nedeniyle radikal sol grupların kültürel yollar aracılığıyla yaptığı söylemler incelenecektir.

İç Güvenlik Stratejileri tarafından yayımlanan ‘Bir Terör Örgütünün Çöküşü (2020) adlı çalışmada da altının çizildiği gibi radikal grupların düşüncelerini yaymak, sempatizan toplamak, gündem yaratmak gibi amaçlarla şiir, şarkı, marşlar gibi kültür öğelerini kullandıkları bilinmektedir. Bu çalışmada açık erişimli müzik platformlarında (YouTube ve Spotify) yapılan “sol şarkılar/devrimci şarkılar” arama komutlarıyla müzik listelerinden derlenen yüz adet şarkı/marş, MaxQda programıyla analiz edilmiştir. Programdan çekilen sözcükler, yoğunluk dereceleri ve kullanım sıklığı tablolarla görselleştirilmiştir. Elde edilen bu veriler, eleştirel söylem analizi ile incelenmiş ve analiz edilmiştir. Sosyal bilimlerde sayısal verilere dayalı istatistik çalışmaları yoğun olarak yapılmakla birlikte çalışmada sosyal kelimesinin de özünü oluşturan anlama uygun olarak yorumlama, betimleme ve yeniden değerlendirme yapılması hedeflenmiştir.

5. ANALİZ

Türkiye’deki toplumsal yapı içinde belli bir grubu oluşturan radikal sol kesim, açık erişimli sosyal medya platformları, web siteleri, gazete, dergi ve basılı kitaplar, forumlar vb. gibi birçok iletişim kanalını kullanarak ideoloji, propaganda, manifesto, görüş ile ilkelerini tanıtmakta ve yaymaktadır. Bunu yapmalarındaki ilk amaç elbette toplumun genelinden ayrılma ve bir grup kimliği yaratma kaygılarıdır. Bir grup yaratmanın ilk motivasyonlarından biri özel dil/gizli dil, argo, jargon gibi kimliğe dayalı bir dil yaratma çabasıdır (Öz Açıık, 2023). Bu çaba standart dilden yani genel toplumdan ayrılarak “özel” olma ve böylece grup üyesi olmanın ayrıcalığını sağlama gibi bir amaçtan beslenir. Bir grup ne kadar özelse gruba üye olma fikri o derece cazibe kaynağıdır (Zorlu, 2021). Bu da sempatizan, destekçi, eylemci gibi ihtiyaçları olan bu tür ideolojik grup ve örgütler için önemli bir faktördür.

Sallan Gül ve Kâhya Nizam (2021), eleştirel söylem analizinin öne çıkan isimlerinin (van Dijk, Wodak, Fairclough) çalışmalarından yola çıkarak sekiz ilke belirlemiştir:

- Eleştirel söylem analizi, sosyal sorunları ele alır.
- Güç ilişkileri söylemseldir.
- Söylem, toplum ve kültürü inşa eder.
- Söylem ideolojik olarak çalışır.

- Söylem tarihseldir.
- Metin ve toplum arasında dolaylı bir ilişki vardır.
- Söylem analizi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır.
- Söylem bir sosyal eylem biçimidir.

Bu maddeler incelendiğinde gruba ait bir dil oluşturma amacı ve sonucu daha net görülmektedir. Söylem, dilin bir araç olarak kullanılmasıyla kimlik inşasına katkı sağlamaktadır.

Oluşturulan sol söylemler, genellikle sözcüklere farklı anlamlar yükleme, tarihî olaylara çağrışım yapmak amacıyla belirli isimler ve mekân/bölgeleri sembolleştirme, belirli bazı sözcükleri aynı ve/veya farklı metinler içinde tekrarlama gibi belirgin özellikler sergilemektedir. Müzik platformlarından (YouTube ve Spotify) derlenen yüz adet şarkı/marşın MaxQda'dan alınan verilerinin tablolastırılmış biçimi bu durumu desteklemektedir:

Tablo- 1. Kelime Frekansları Tablosu

hakımızın 46	dağlar 25	kurgun 21	onlar 19	kan 18	özgürlük 18	hakım 16	kavga 16	yoldağların 16
ölüm 45	güneş 25	bizim 20	gulum 15	dağlara 14	göl 14	halkın 14	vur 14	düşman 13
yüreğimizde 39	gece 24	can 20	karanfil 15	alev 12	çocuklar 11	anılar 10	aç 10	baharı 10
dağ 36	hayat 23	direniş 20	yaşamak 15	halay 12	dünya 10	bayrak 9	geniştir 9	
türküler 28	yoldaş 23	yanar 20	yüreğim 15	yollar 12	heval 10	cepheye 8	dalgaların 8	
	yoldaşım 23	ateş 19	zafer 15	yürek 12	kanlı 10	dağlarda 8	güneşi 8	
		kızıl 19	zulüm 15	zalim 11	kavgada 10			

Şarkı ve marşlardaki kelime frekansları Tablo-1.'de detaylı bir şekilde gösterilmektedir. Tabloda frekans sıklığı koyu yeşil renkten koyu bordo rene

doğru azalma eğilimindedir. Çalışma kapsamında ele alınan 100 adet şarkı/marş metinleri incelendiğinde sol söylemde yoğun olarak kullanıldığı bilinen sözcüklerin bu metinlerde de yoğunlaştığı görülmektedir. Sol terminolojinin halk, özgürlük, yoldaş, gerilla, dağ, zulüm, zafer, direniş, kan, kavga, can, kurşun, biz/onlar, cephe vb. sözcükleri yine sıklıkla kullanılmıştır. Ele alınan 100 şarkı/marş içerisinde 46 defa “halkımızın”, 45 defa “ölüm”, 36 kere “dağ” kelimesi kullanılmıştır. “Güneşi” ve “dalgalsın” sözcükleri ise şarkı/marş içerisinde sekiz kere geçmektedir. Anlam bilimsel açıdan incelendiğinde Tablo-1’de ele alınan kelimelerin derin ve yüzey yapıda belirli mesajlar verdiği düşünülmektedir. Bu kapsamda en sık kullanılan kelimeler aşağıda detaylı bir şekilde analiz edilmektedir:

“Biz/Onlar”: Daha önce belirtildiği gibi toplum içindeki mesleki, etnik yapı, cinsiyet, politik, dinî, siyasi gibi çeşitli motivasyonlarla bir araya gelen grupların öncelikli amacı biz-siz karşıtlığı oluşturmaktır. Böylece genelden ayrılarak yollarını özel kılma, üye toplama, sempatizan kazanma hedeflerine ulaşabilirler. Radikal sol örgütlerin biz kavramının karşısında kapitalizmi savunan devlet ve destekçileri onlar olarak yer almaktadır. Kelime frekansları incelendiğinde biz(im) 20- onlar 19 kere kullanılarak tam bir karşıtlık oluşturmuştur.

“Halk”: Sol söylemde en dikkat çekici sözcüklerden biri halktır. Bu sözcük ile belirli bir toprak sınırı içinde yaşayan insanlar değil, çoğunlukla ezilen gruplar ifade edilmektedir. Görüşe göre politik, ekonomik ve etnik olarak negatif bir konumda bulunduğu inancı halk kavramına yüklenen temel anlamdır. Frekanslar incelendiğinde halk sözcüğü -eklemeli biçimleri dâhil- 76 kez tekrarlanmıştır.

“Yoldaş”: Sol söylemin en belirgin sözcüklerinden biri olan yoldaş sözcüğü, ideolojik olarak fikir birliğine sahip kişileri ifade etmektedir. Bu yolda kişiler aktif roller (grup üyeliği, eylemci, fikir/manifesto üreticiliği, sempatizan temincisi, maddi destekçi, şiddet eylemcisi vb. ve/veya pasif roller (kültürel destekçi, siyasi destekçi, grup üyeliği vb. gibi) edinebilir. Frekanslarda, eklemeli biçimleriyle birlikte 62 kez kullanılmıştır.

“Mücadele”: İdeolojik soldan farklı olarak radikal sol, karşıt olduğu durumlara karşı aktif mücadele yolunu tercih etmektedir. Sivil toplum kuruluşları (STK) kurmak, siyasal partiler kurmak, barışçıl eylemler düzenlemek, imza toplamak, yazılı ve görsel basında bilinç oluşturmak gibi anayasal mücadelelerin yanı sıra şiddet içerikli eylemler de uygulayarak

radikalleşmektedirler. Şiir, şarkı ve marşlar incelendiğinde şiddet çağrışımlı sözcüklerin yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ideolojik soldan ayrılıp radikalleşmenin göstergesi olan sözcüklerin dağılımı şu şekildedir: *ölüm* (48), *kan* (28), *kavga* (26), *kurşun* (21), *direnış* (20), *ateş* (19), *vur-* (14), *düşman* (13), *alev* (12), *gerilla* (9), *cephe* (8). MaxQda programıyla derlenen bütün sözcükler, örnek metinlerin incelemesinde daha detaylı incelenecektir.

İstatistiki verileri betimlemek ve yorumlamak amacıyla anlamsal analize ihtiyaç duyulmaktadır. Ward (1997, s. 129) dil ile üretilmiş bir ürünün anlamının tam olarak anlaşılması için kim tarafından, nerede üretildiği; hangi bağlamda, ne amaçla söylendiğinin anlamda doğrudan farklılık sağlayacağını söylemektedir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki bölümünde örnek metinler üzerinden eleştirel söylem analizi yapılacaktır.

Çalışmaya konu olan radikal sol örgütlerin şarkı ve marşlar üzerinden ideolojileri yayma çabaları düşüncesi ile söylem analizinin belirlediği ilkeler örtüşmektedir. “*Söylem, toplum ve kültürü inşa eder.*” ve “*Söylem sosyal bir eylem biçimidir.*” ilkeleri, kültür metinleri üzerinden propaganda yapılabileceğinin göstergesidir. Nitekim, sol düşünceye yakın gruplarda örgütlü sanat ibaresinin kullanıldığı görülmektedir. Kavramsal olarak çok daha geniş bir anlama sahip olsa da açık erişimli forumlarda yapılan paylaşımlar, yine çalışmada kullanılan şarkı ve marşlara işaret etmektedir. Örneğin “*Dağlara Doğru*” şarkısına açılan başlıkta “*...eğer insanlar değişiyor ve yine de dağlara doğru kalıyorsa sıyrılıp gelen varsa orada devrimle başka bir ontolojik bağ vardır...*” denilerek şarkı ile devrimci ideolojinin birleştirildiği görülmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen şarkılar tematik olarak gruplandırıldığında sembolleşmiş isimlere adananlar, ideolojik/ devrimci marşlar, işçi hakları vurgulaması yapanlar, radikal mücadeleye davet eden şarkılar, kadınları öven ve/veya sözde davalarına kazandırmak için yazılmış şarkılar gibi genel başlıklar oluşturulabilir. Bu kapsamda şarkıların ilk olarak ortak noktasında kapitalizm ve sermaye sahiplerine karşı ses çıkarma ve bilinç oluşturma gayesi vardır. Ancak bu gayelerin daha radikal, şiddet içerikli eylem fikriyle desteklendiği görülmektedir:

“... Gayrı dur durak yok yoldaşlar

Çınlasın doruklarda

Çınlasın kavga kavga borusu

... Gelir günler gelir günler gelir günler

Silah da çeker ölürüz

Zulmün, zorbalığın hesabıdır bu

Ekmeğin, toprağın hesabıdır bu”

Aynı ideolojinin savunucularının yoldaş olarak anıldığından bahsedilmiştir. Burada sadece fikir birliği değil gerekirse politik amacı için silah kullanıp ölebilecek eylemcilere vurgu yapılmaktadır. Her ne kadar ekmeğin, toprağın hesabıdır denilerek ezilen halkın hak arayışından dem vurulsa da kanlı şiddet eylemine çağrı yapılarak yasal düzlemden çıkıldığı görülmektedir. Yine farklı bir şarkıda, ideolojinin eyleme dönüştüğü çağrılar görülmektedir:

“...Al sedefli şafakla yürür gerilla

Gün gelir gün değişir

Rüzgâr ülkem olur gül iklim

Sahipleri tarih yazan

Gül yürekler iner dağdan

Sahipleri tarih yazan

Gül yürekler iner dağdan

Gece güne çevrilir

Gün zafere evrilir”

Terör örgütü üyelerinin vakti geldiğinde dağdan inip şiddet içerikli eylemleriyle zafere ulaşacağı mesajı verilmektedir. Gecenin güne çevrilmesi söyleminde tevriyeli bir anlatım söz konusudur: Bu söylemle hem ideolojik olarak karanlık günlerin sona ereceği, hem de patlayıcı ve silahlı eylemlerin karanlıkta parlaması ifade edilmektedir. Bu kavganın sonucunda ise zafere ulaşacakları vurgusu yapılarak sempatizanlara umut aşılanmaktadır.

Şiddete çağırın şarkıların sayısının oldukça fazla olduğu gözlemlenmiştir. Söylemler üstü kapalı olarak değil doğrudan radikal söylemler içermektedir:

“...Vur ha gülüm vur ha

Vur ki dilan kurula

Vur ki doğrulan ana

Selam ede oğluna

Hincımı kavgaya

Kurşunu namluya

Sür gerilla...”

Silahlı çatışmanın bu kadar normalize edilmesi, bu tür grupların ideolojik olarak değil radikal olarak anılmasının asıl sebebidir. Türkiye yakın tarihi incelendiğinde radikal sol örgütlerin yaptığı birçok silahlı eylem olması, bu şarkıların sadece sanatsal bir amaçla yazılmadığının da göstergesidir.

“Gazi’nin yoksul kondularından

Aktık öfkeyle sokaklara

Kurtuluşumuzun bayrakları dalgalandı barikatlarda

Taş, sopa, benzin elde silahtır...”

Düzenlenen eylemlerde, vatandaşlık hakkı olan eylem kavramından uzaklaşıldığı, iddia edilen haklarının talebinin barışçıl eylemlerle değil çatışma ile yapılmasının dile getirilmesiyle eylemciler şiddete davet edilmektedir:

“...Kanımızla yazıyoruz tarihi

Haklıyız, kazanacağız

Hasretin o büyük güne savaşıarak varacağız

Silahımız söyleyecek son sözü...”

Kanlı mücadelenin haklı bir yol olduğu fikrinin aşılandığı bu şarkılarda, grup üyelerine ve sempatizanlara kahramanlık fikri aşılanmaktadır. Toplumların kültürel tarihinde var olan kahramanlık motifine vurgu yapılarak davalarını yüceltme kaygısı görülmektedir. Böylece insanların radikalleşmeye karşı geliştireceği olumsuz düşüncelerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bunun bir diğer göstergesi, yasal olarak terörist sınıfında olan kişiler bile sembolleştirilmiş, bir kahraman olarak anılmıştır:

“...Kızıldere'den bu günlere

Kavgamızın Mahir'isin

Bu halkın adaletidir

Sonsuz cüretin

Açtığın yolda

Fırtınalar yaratacağız

Sen bizzin

Biz de sen olacağız...”

15 Mart 1946 tarihinde Samsun’da doğan Mahir Çayan, 1969 yılı sonlarından itibaren temel ideolojik tabanı Marksist–Leninist nitelikte olan, gizli bir örgütsel hazırlık dönemi kurgulamak amacıyla oluşturulan THKP-C terör örgütünün lideridir. THKP-C’nin temelleri ilk olarak 17 Ekim 1970 yılındaki Dev-Genç kurultayında şekillendirilmiştir (Çiçek, 2008, s. 33; Karabudak, 2000, ss. 91-92). Mahir Çayan görüşlerinde her zaman devrimin altını çizmiş, nitelikli Marksist-Leninist bir “savaş partisinin” kurulması gerektiğini vurgulanmıştır (Yıldırım, 2019, s. 382). Devrimi gerçekleştirme aşamasında ise Çin’i örnek alan Çayan, devrimci mücadeleyi Stalin ve Mao’nun devrim yaklaşımına göre şekillendirmiştir (Açıkkaya, 2009, s.77). Mahir Çayan’ın ideolojik, politik görüşleri ve tezleri bugün Türkiye içerisinde etkinliklerini devam ettiren başta Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) olmak üzere radikal sol terör örgütlerinin ve PKK’nın ilk kuruluş yıllarında Abdullah Öcalan’ın stratejilerinde önemli bir boyutta yer bulmuştur (Çardak, 2025).

“Unuttum adlarını, neydi?

Özenç miydi, Hıdır mıydı, yoksa Lale mi?

Unuttum adlarını, neydi?

İlyas mıydı, Soner miydi, yoksa Nergiz mi?

Karanfil mi, Nuray mıydı, yoksa Eren mi, canım?

Örgütlemişler baharı

Karanfil mi, Nuray mıydı, yoksa Eren mi, canım?”

Radikal sol örgütlerin silahlı eylemlerinin yanı sıra ölüm oruçları da bilinen eylem modellerinden biridir. Bu durum da örgütlerin ve grupların amaçlarına ulaşmak için verilmiş sözde haklı bir mücadele yöntemi olarak görülür ve teşvik edilir. Aynı zamanda, bu yöntemle hayatını kaybeden örgüt üyeleri ve sempatanları sözde kahraman olarak anılarak yine sempatanları etkilemek ve grubun amacına anlam katmak için kullanılır.

“O duvar duvarınız vız gelir bize vız

Zulmün önüne duranda dirence mesken olanda

Sığar mı sevdalı yürek zindan duvarlarına

Taşar gider doruklara akar yarına

Umudun alevini katar yanına

Köhne duvarları demirden dökseniz

Özgürlük ellerimizde engel çaresiz...”

Cezaevleri her zaman tüm terör örgütü üyeleri için yolun sonu anlamına gelmemektedir. Özellikle radikal sol terör örgütleri söz konusu olduğunda bu örgütlere göre devrim ve mücadele kesintisiz bir şekilde cezaevinde de devam etmektedir (Parlak, 2018, s. 20). Dolayısıyla cezaevlerinde tutuklu bulunan teröristler çeşitli şekillerde ve eylem biçimleriyle örgütün grup kimliğini ayakta tutmaya çalışmaktadır. Bu minvalde ölüm orucu, süresiz açlık grevi ve kendini yakma/asma gibi eylemler cezaevlerinde terör örgütlerinin en fazla gerçekleştirdikleri eylemler olarak sayılabilmektedir (Parlak, 2018, ss. 40-41; İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2020, s. 36). Terör örgütleri tarafından talimatla cezaevlerinde gerçekleştirilen bu tarz eylemler neticesinde ölmek sözde “devrim şehitliği” kavramı ile eş değer tutulmaktadır. Teröristler bu tarz cezaevi eylemleriyle kendilerini bir direnişin ses getiren unsuru olarak nitelendirmekte ve bu durumu bir avantaj olarak kullanmaya çalışmaktadır (Kurum ve Çardak, 2022). 1984 yılında yapılan ölüm oruçlarında hayatını kaybedenler için yazılmış bir başka şarkıda ölümün normalleştirildiği görülmektedir:

“...Yürüdüler en ön safta

Kucaklayarak ölümü

Teslim olmadılar, geri durmadılar

Kararımız kesindir dediler

Kaydı dört yıldız art arda

Yararak yoz karanlığı...”

Hayata Dönüş Operasyonu sırasında ölen örgüt üyelerini anan şarkıda ise devlet güçlerine karşı olan nefret dikkat çekicidir:

“...Yanıyor duvarlar beton yanıyor

Bombalar yağıyor yar yar duman çöküyor

Cehennemi dünyada yaşıyoruz biz

Kahkahalar atıyor zebanilerimiz

Biz altı kadındık mahpus damında

Açlığımızla yürürdük halkın bağına..."

Silahlı çatışmalara dâhil olmuş teröristlerin sözde anmasında da devlet mekanizması ve kolluk güçleri yine benzer olumsuz ifadelerle anılmaktadır:

"...Kızıldere sana biz de geliriz

Gazetede yalan, radyoda yalan

Zalimlerin sesi zehirli yılan

Dokuz yoldaşıyla vuruldu Çayan..."

Şarkılarda yalnızca güvenlik güçlerine değil; Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı da nefret içerikli söylemler yer almaktadır. 1991 yılında PKK'ya katılan ve 1992 yılında yakalanan ve kesinleşmiş cezasının ardından 1998'de kendini yakarak hayatına son veren Sema Yüce için yazılmış şarkıda, teröristin güzellemesi yapılırken devlet, eli kanlı rom celladı gibi olumsuz ifadelerle anılmaktadır:

"...Tarih şahit sema yoldaş

Ölüm utandı kendinden

Eli kanlı rom celladı

Ürktü o genç bedeninden

Ey Ağrı'nın isyan kızı..."

Terör örgütü tarafından 'Apê Musa' olarak anılan terörist için yazılan şarkıda, yine terörün normalleştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Devlete karşı politik amaç uğruna ölümlerin normalleştirilmesi, terör örgütlerinin sözde haklı eylemlerde bulundukları ve bu grupların durdurulamayacağı vurgusu yapılarak yeni üyelere umut aşılanmaktadır. Örgütler şiddet eylemine çağrı yapan tarafta olsalar da karşılığında gelen ölümü ise haksızlık olarak görmektedir:

"...Bir can almakla insan biter mi heval biter mi?

Kahpe kurşun kalemini kırar mı heval kırar mı heval kırar mı?

Şu Cudi'nin dağlarında gezermişsin..."

21 Ocak 1993 yılında TKP/ML'ye bağlı altı TİKKO militanının, Tunceli'de etkisiz hâle getirilmesine ithafen yazılan şarkıda, örgüt üyelerinin ölümleri destanlaştırılırken sempatizanlara yine umut vaat edilmektedir:

“...Vücudumuzun yavaş yavaş donan yerinde

Karın tutuşturduğu beden

Yanarken dirhem dirhem

Umutla sarılmış ütopyaların kabzası

Ve donmuşken matarada su,

Çalışmazken en ateşli silahlar,

Çıkında kalmamışken ne ekmek ne helva,

Açlığın ve susuzluğun sarmaladığı fırtınalarla

Buz ve çınarın üzerinde ilerleyen yürek

Çok uzaklarda

Bir hasretin gözlerinin arasındaydı

Neşterle söküp atarken umudumuzun bir parçasını

Ve toprağa gömerken onlarca ayak parmağını

Gelecek güzel günlere,

Ve o pırıl pırıl mayıs güneşine

Bir selamdı yolladıkları...”

Dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkan radikal sol örgütlerin Filistin’de silahlı eğitim aldığı bilinmektedir (Güngören, 2020, ss. 98-99). Bu durumun da şarkılara doğrudan konu edildiğini görülmektedir:

“...Ah beni bir bilsen bacım

Ben bir küçük gerillayım

Ordumuz var Filistin’de

Zafer barışın dilinde

Alın yazım sol elimde...”

Geleneksel bir kabul olarak kadınlar, savaş ve ölüm gibi kavramlarla ilişkilendirilmemektedir. Dahası kadınların militan, terörist ya da intihar bombacısı olarak görülmesi pek çok kültürün kadına atfettikleri anlamlara ters düşmektedir. Çoğu kültürde kadın; aile yapısının belkemiği, inancın savunucusu ve hayat veren, büyüten, eğiten olarak tanımlanmaktadır. Nitekim toplumsal yaşamda kadınlara yüklenen cinsiyet normları ve statüler kadın olmanın ne

anlama geldiğine ve nasıl hareket etmesine ilişkin kavramların çoğu şiddetten ziyade barışçillığı, anneliği, bakımı vurgulamaktadır (Çardak, 2023, s.374). Ancak tüm bu pozitif algıya rağmen kadınlar geçmişten günümüze yaklaştıkça şiddet kullanımının ve terörist örgütlerin içerisinde yer almaya başlamıştır. Bu kapsamda psikolojik, siyasi, ekonomik, sosyolojik ve dinî faktörler, kadınların hayal kırıklığına uğradıkları noktada statükolarını koruyan sistemi değiştirmeye çalışma eğilimi içerisinde olmalarına ve terörist örgütlere katılmalarına neden olmaktadır (Gonzalez-Perez, 2008, s. 14; Steans, 1998, s. 89; Georges-Abeyie: 1983, ss. 81-84; Baldota, 2021, s. 1; Berko ve Erez, 2007, s. 2). Tüm terör örgütlerinde olduğu gibi radikal sol gruplarda da kadının etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Kadın doğurganlığıyla üye temin edici olduğu gibi fikri ve fiziki eylemlerde yer almasıyla da etken bir figür olarak vardır. Örgütlerin tarihlerinde aktif rolleriyle bilinen kadın teröristlerin sayısıyla doğru orantılı olarak şarkılarda da çok kez anılmaktadırlar:

“... Anne seni çok seviyorum

Bu kavgaya inancım var

Yaşamak senin için

Yaşamak yarınlar için

Ölmekte güzeldir anne...”

“...Munzur kızıl, munzur hırçın

Munzur kanı akıyor

Ölülerimizin dehşeti

Düşmana korku saçıyor

Gelini de gelini kürdün gelini

İşgalciye vermez elini

Dağlara çıkar mavzer atar

Faşistlere vermez elini...”

Şarkının sözlerinde görüldüğü üzere dağlara çıkan da mavzer kullanan da kadın vurgusu yapılmaktadır. Yalnızca şiddet faili olarak değil ideolojik olarak da devletle bir araya gelmeyeceğinin vurgusu yapılmaktadır. Böylece kadının hem fikri hem fiilî olarak örgütlü yaşamın içinde olduğu görülmektedir.

“... Kavgaya girdi kızın

Yönünü gördü kızın

Gerçeği bildi kızın...”

Metinde ‘girilen kavga’ sözcük grubu doğru yolu bulmakla ilişkilendirilmektedir. Böylece kadınlara da örgüte katılma ve şiddet kullanma hususunda çağrı yapılmaktadır.

20 Mayıs 1996 ölüm orucunda yaşamını yitirenlere yönelik yazılan şarkının sözleri de ilgi çekicidir. Burada kadın hem aktif eylemci hem de destekçi olarak görülmektedir:

“... Açlık mı yemiş ömrünü yavrum

Al sütümü iç kızım

Saçların beyazına mı

Sakladın alevini

Yoksa güneş sende mi batıyor?

Batıyor geceleri

Eriyen bedenimi düşünme

Göğü giydim üstüme

Yüzünü asma kederine anam

Yiğitler bitmez bizde

Bir ateş olup yaksa da gidişiniz

Analar biter mi

Ölüm toplasa da çiçekleri

Çiçekte tohum biter mi?...”

6. SONUÇ

Eleştirel söylem analizi, sosyal sorunları konu alan dilin ele alınma yöntemidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası çerçevesinde radikal sol örgütlerin eylemleri ile propaganda araçları önemli bir güvenlik ve sosyal bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Terör örgütlerinin yarattığı güvensizlik ortamı, vatandaşın en temel yaşam haklarının ihlali durumundadır. Bu açıdan bakıldığında terörizm bir

güvenlik sorunu olduğu gibi aynı zamanda sosyal bir sorun olarak da toplumsal düzeni bozmaktadır.

Terör örgütleri ve devlet arasındaki güç ve mücadele dengelerinin dile getirilmesinde radikal sol grupların şarkı ve marşları bir söylem aracı olarak kullandığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu noktada sempatizanlardan oluşan gruba bir kimlik ve kültür inşa edilmektedir. Radikal sol görüşün takipçi ve eylemcilerine söylemler yoluyla sözde bir tarih yazılmakta, kendi içlerinde sözde kahramanlar yaratmakta ve yapılan eylemler sözde şanlı bir olay gibi aksettirilerek ‘biz’ kavramı oluşturulmaktadır. Bu bağlamda dil ve söylem kimlik inşasının temelini oluşturmaktadır. Yaratılan bu ‘biz’ kimliği ile oluşturulan gruplar söylemleriyle toplumun genelinden ayrılmaktadır. Şarkılarda ifade edilen halk, bayrak, kavga, savaş gibi kavramlar toplumun sözcüklere yüklediği anlamlardan farklıdır. Grup oluşturduğu bu özel dil ile devletten ayrı bir grup bilincini artırmayı hedeflemektedir.

Her kimliğin bir kültüre ve tarihe de ihtiyacı vardır. Genel sol kültürün jargonundan yararlanan devrimci sol, radikal sol eylemleriyle de kendi sözde tarihini inşa etmektedir. Radikal sol örgütlerin kuruluşundan günümüze kadar gerçekleştirdiği eylemler ve bu eylemlerin öne çıkan isimleriyle oluşturulan söylemler, bu oluşumların temelidir. Yalnızca şarkılardan derlenecek içerikler dahi radikalleşmenin göstergesi olarak ele alınabilecek durumdadır.

Bir kültür faaliyeti üzerinden yumuşak bir eylem yürüten bu gruplar, detaylı analizle ele alındığında sert bir eylem modelinin çağrısı durumundadır. MaxQda programından çekilen sözcüklerin seçimi ve kullanım oranları dahi bir göstergeyken yorumlaması ve açıklanmasıyla ortaya çıkan görüntü, şarkı ve sözde marşların bilinçli ve örgütlü bir davranış olarak üretildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak çalışmada ele alınan şarkıların tamamında radikal sol terör örgütlerine ilişkin propaganda ve söylemlere yer verildiği tespit edilmiştir. Her ne kadar Türkiye özelinde terör örgütleriyle mücadelede oldukça başarılı yöntem ve teknikler kullanılıp örgütler bitme noktasına getirilse de terörizmle mücadelenin önemli aşamalarından biri olan radikalleşmeyle mücadelede de sözde legal görünümlü yapıların örgütlere olası desteklerinin önüne geçmek için bu konuda farkındalığın arttırılmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkkaya, S. (2009). *Türkiye’de Sol Akımların Türk Devrimi Algılamaları 27 Mayıs 1960 – 12 Mart 1971*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Atay, H. (2007). Söylem Analizi Kavramının Yapıları ve İşlem Akışı. A. Yüksel, B.Mil., Y. Bilim. (Ed.), *Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin içinde* (169-180). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcı, E. (2019). Yeni Sol Dalgadan Küresel Dalgaya Türkiye’de Terörizm, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29 (1), 139-166
- Baldota, K. (2021). Role Of Women In Terrorist Organisations In South And South-East Asia, *Centre For Security Studies*, 1-7.
- Başbakanlık, (1982). Türkiye’deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri İle Önlenmesi, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Berko, A., Erez, E. (2007). Gender, Palestinian Women, and Terrorism: Women’s Liberation or Oppression? *Studies in Conflict & Terrorism*, 30(6), 493-519.
- Beyaz Kitap. (1973). *Beyaz Kitap Türkiye Gerçekleri ve Terörizm*. Başbakanlık Basımevi.
- Bickerton, D. (2012). *Âdem’in Dili*. (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi.
- Branan, D.W. (2006). Left- and Right-wing Political Terrorism. Tan, A.H. (Ed.). *Politics of Terrorism içinde* (s.55-73), Routhledge, Londra.
- Çardak, B. (2023). Toplumsal Cinsiyet Normlarının Kadınların Terörist Örgütlere Katılımı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. *The Journal of World Women Studies*, 2023; 8(2), 372-385.
- Çiçek, Y. (2008). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yasadışı Sol Örgütlenme Olarak TKP/ML-TİKKO, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Demir, C.K. (2008). Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK, *Uluslararası İlişkiler*, 5 (19), 57-88.
- Deniş, H.E. (2020). Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) Terör Örgütü Ve Faaliyetleri, Acar H. ve Yenal S. (Ed.), *Siyasal Şiddet ve*

Radikalleşme Bağlamında Terör Örgütleri içinde (s.219-241), Nobel Yayınları, Ankara.

Durrheim, K. (1997). Social constructionism, discourse and psychology. *South African Journal of Psychology*, 27 (3), 175-182.

Ergişi, Y. (2014). Türkiye’de Halen Etkin Olarak Faaliyet Gösteren Yasa Dışı Sol Yapılanmaların Kurucu Görüşlerinin Mukayesesi, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. Londra: Tavistock Publications.

Gee, J. P. (2005). *An introduction to discourse analysis: Theory and method*. New York: Routledge.

Georges– Abeyie, D.E. (1983). *Women as Terrorists*, L.Z. Fredman ve Y. Alexander (Ed.), *Perspective on Terrorism içinde* (ss. 71-84), Wilmington, Scholarly Resources.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara.

Gonzalez-Perez, M. (2008). *Women and Terrorism: Female activity in domestic and international terror groups*. Abingdon: Routledge Taylor & Francis group.

Gültekingil, M. (2021). *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Cilt 8 Sol, İletişim Yayınları*, İstanbul.

Güngör, U.T. (2010). Türkiye’de Gençlerin Terör Örgütlerine Katılma Nedenleri ve Sonuçları, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngören, C.E. (2020). Türkiye Aşırı Solunda Devrim Metodu Düşüncesi (1960-1971), [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngören, C.E. (2020). Türkiye Aşırı Solunda Devrim Metodu Düşüncesi (1960-1971), [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İç Güvenlik Stratejileri Yayını, (2020). *Bir terör Örgütünün Çöküşü, Ölüm Oruçları ve DHKP/C’nin Kanlı Geçmişi*.

- Kaçmazoglu, H.B. (1995). 27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri, 1.Baskı, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Karabudak, N. (2000). Türkiye'de Yasadışı Sol Örgütlenmeler ve Terör: THKP-C'den – DHKP-C'ye Devrimci Sol Örgütü Üzerine Bir İnceleme, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskiner, Y. (2022). Türkiye'de Sol: 1960-1971, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıyıcı, H. (2018b). DHKP-C: İdeoloji, Örgütsel Durum ve Eylemler, Kıyıcı, S.Z. (Ed.) Radikalleşme, Şiddet ve Terörizm içinde (s.318-331), Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Kongar, E. (2016). Tarihimizle Yüzleşmek, Remzi Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul.
- Kurum, M. ve Çardak, B. (2022). 50 Soruda Radikal Sol Terör Örgütleri, İç Güvenlik Stratejileri Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Lutz, J.M. ve Lutz, B.J. (2008). Global Terrorism, Routledge, Londra.
- Martin, G. (2003). Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues, California, Sage Publication.
- Öz Açıık, G. (2023). Türkçede Jargon: Jandarma Dili Örneği. Avrasya Terim Dergisi, 11/3: 95-101.
- Parker, I. (1992). Discourse Dynamics: Critical analysis for social and individual psychology. Londra: Routledge.
- Parlak, C. (2018). Türkiye'de Siyasal Hayat ve Cezaevleri: Hayata Dönüş Operasyonları Üzerine Bir İnceleme, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sallan Gül, S. ve Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 42: Özel Sayı 1, 181-198.
- Sözen, E. (1999). Söylem. Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Şen, O. (2017). 21.Yüzyılın Başlangıcında Terörizmle stratejik Mücadele, Alfa Yayınları, İstanbul.

- Şen, O. (2021). Sol Kanat Terör Örgütlerinden Kaynaklanan Radikalleşme, Şen, O. (Ed.), Tüm Boyutlarıyla Radikalleşme Süreci ve Radikalleşmeyle Mücadelede Ülke Uygulamaları içinde (s.83-117), Nobel yayınevi, Ankara.
- Tuncel, G. ve Acar, A. (2021). Devrimci Halk Kurtuluş Cephesi (DHKP-C), Baharçiçek, A., Tuncel, G. ve Ağır, O. (Ed.), Terör ve Propaganda içinde (s. 162-208), Nobel Yayınları, Ankara.
- Tunçay, M. (2009). Türkiye’de Sol Akımlar 1908-1925, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ulus, Ö.M. (2016). Türkiye’de Sol ve Ordu (1960-1971), İletişim Yayınları.
- van Dijk, A. T. (2001). Critical Discourse Analysis, içinde The Handbook of Discourse Analysis (Ed. D. Tannen, H. E. Hamilton ve D. Schiffrin). Oxford: Blackwell Publishers.
- Vardar, B. (2007). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Multilingual.
- Ward, G. (1997). Postmodernism. İllinois: Teach Yourself Books.
- Wodak, R. (2001). Critical Discourse Analysis, Discourse-Historical Approach, in the Methods of Critical Discourse Analysis (Ed. R. Wodak ve M. Meyer). Londra: Sage Publications.
- Yıldırım, B. (2019). Mahir Çayan ve Kesintisiz Devrim, Atılğan, G. (Ed.), Mühürler içinde (s.365-419), Yordam Kitap, İstanbul.
- Yükseköğretim Kurulu Konferansı Kitabı, (1985). Türkiye’de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri, Ankara.
- Zorlu, K. (2021). Sosyal Gruplar. Sosyal Psikoloji. Erzurum Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.